

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

ПОВРЕМЕНИ СПИС

ЗА СЛОВЕНСКУ ФИЛОЛОГИЈУ И ЛИНГВИСТИКУ

УРЕЂУЈЕ

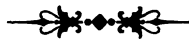
А. БЕЛИЋ

УЗ

СТАЛНУ САРАДЊУ

г. г. А. МЕЈЕ-А, проф. Collège de France, А. СТОЈИЋЕВИЋА, проф. Унив. у
Љубљани, К. НИЧА, проф. Унив. у Кракову, Љ. СТОЈАНОВИЋА, акад. у
Београду, М. РЕШЕТАРА, б. проф. Унив. у Загребу, О. ХУЈЕРА, проф. Унив.
у Прагу, Р. НАХТИГАЛА, проф. Унив. у Љубљани, СТ. ИВШИЋА, проф. Унив.
у Загребу, СТ. М. КУЉБАКИНА, проф. Унив. у Београду, ФР. ИЛЕШИЋА,
проф. Унив. у Загребу, ФР. РАМОВША, проф. Унив. у Љубљани и Х. БАРИЋА,
проф. Унив. у Београду

КЊИГА VIII

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА
КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
БЕОГРАД, 1928—1929

Leksikologičke studije.

P. Skok.

(Upor. ČSJKZ, IV, 38. sl., *Rad*, knj. 222., p. 114. sl., *Razprave*, III., p. 33.).

4. Slovenec.

Svrha je ovoj studiji da pokaže, zašto je sufiks *-bc* nadomjestio u riječi *Slovenec* stariji *-in̄*.

Kako je upotreba sufiksa *-bcb* u ovom etnikonu sa gledišta logičkoga pleonastička, studija imade još i zadaću da pokaže, odakle nastaje pleonazam u upotrebi sufiksa. Tretira se, dakle, i jedno pitanje, koje zasijeca u generalnu (integralnu) lingvistiku.

Sa čisto formalnoga gledišta ovu je pojavu dobro protumačio već g. Ramovš (Stanojević, *Narodna enciklopedija*, IV, 2, p. 220.), rekavši u članku *Slovenački jezik*, da je raširenje u „*Slovenec*, *Slovinci* postalo od *Sloven*, *Slovene* uz *Slovenka*, prema odnosu *sivec* — *sivka*, kao *gorjanec*, *gorjan* uz *gorjanka* i t. d.“.

Ostaje, prema tome, da se pronađu lingvističke paralele u drugim slov. jezicima i dialektima i da se utvrdi psihologička i sociologička baza inovacije. Treba pronaći lingvističku i sociologičku areu, ishodište i raširenje, koliko je to moguće prema slabim današnjim sredstvima informacije.

*

Na zapadnim se rubovima slovenskih jezika opaža, da je domaći i najstariji generalni naziv za Slovence *Slovēnin̄* izgubio sufiks *-in̄*, koji označuje muški individuum u singularu*) i da je taj gubitak bio nadomješten drugim *-bc*.

*) Ovaj je slov. sufiks istoga porijekla kao i lat. sufiks *-inus*, koji u romanskim jezicima imade i diminutivno značenje, upor. Meyer-Lübke, *RG.*, II § 452. Ideje individualnosti i diminutivnosti dodiruju se. Stoga se jezična sredstva, koja ih izražavaju, zamjenjuju. Tako nastade u srp.-hrv. kuriozna pojava, da diminutivni sufixi par excellence, kao što su *-ić*, *-bc*, označuju u ličnim imenima ne diminutiv, nego individuum: *Mārковиć* — *Markovac*, *Jaković* — *Jakovac* i t. d. Upor. i Trombetti, *Elementi di glottologia*, p. 631.

Da pronademo uzroke ovoj pojavi, treba ponajprije da geografski ograničimo samu pojavu i da joj, nakon toga, potražimo paralele.

Najjužniji se slučaj dogodio južno od rijeke Cetine, u Konstantinovoj Paganiji i Zahumlju. Kačić-Miošić, rodom iz Zaostroga, pozna adjektiv *slovinski*. Dubrovčani prave od njega *Slovinac*.¹⁾ Tali-janski dokumenti nazivaju ovaj kraj *Schiavonia*.²⁾ Značajno je, da se ovaj naziv upotrebljavao južno od Konstantinove Hrvatske.^{2a)}

Drugi sjeverniji slučaj je kod Slovenaca i današnjih Hrvata-kajkavaca.³⁾ Romanima je poznat i ovdje samo stariji oblik bez

¹⁾ Značajan je konstantan ikavski oblik u Dubrovniku, gdje se samo u literarnim djelima upotrebljavaju ikavizmi promiscue sa jekavizmima, i to samo u lirici. Zabilježiti je nadalje, da *š* pišu i najstariji njemački latinizatori sa *a*, i to baš za Slovence: generatio *Sclavanorum* a. 770 (Kos, *Gradivo*, I., p. 274), a. 970 curtem ad Vduleniduor lingua *sclavanisca* sic vocatum, theodisce vero Nidrinhof nominatam (*Salzburger Urkundenbuch*, izd. Hauthaler, II., 96, danas možda Altenmarkt kod Leibnita u Štajerskoj, prema Pircheggeru), dakle slično kao i Bizantinci (upor. *Starohrv. Prosvjeta*, I, p. 170. § 17.). Zabilježiti treba, da se *Slovinci* zovu i oni uskoci, koji su ostavili Dalmaciju oko g. 1525., naselili se u Istri oko Buje i govorili su prvotno prelazni dialekat između štokavskoga i čakavskoga (upor. Rešetar, *AfslPh.*, XIII, p. 173 i 175 i Tesnière, *Atlas linguistique pour servir à l'étude du duel en slovène*, p. 37 i carte № 1). Nijesam obaviješten o raširenosti ovoga imena danas u narodu u Dalmaciji.

²⁾ Upor. trgovački ugovor između Jakina i Dubrovnika Sm. VII, 88., gdje se kao *Sciavonia* označuje zemlja između Gabele u Hercegovini i Lješa u Albaniji

^{2a)} Ima se još ispitati, kada, kojim povodom i radi kojih socioloških i historičkih faktora kod balkanskih Slovena počinju da zamjenjuju prvotni opći naziv *Slověninъ* pojedini plemenski i lokalni nazivi *Hrvātъ*, *Srābinъ*, *Blāgarinъ*. Kod posljednjeg se može zaključiti u pogledu datuma, da se zamjena morala dogoditi poslije 10 stolj. a prije 13. ili 14. stolj. Ovo se može zaključiti odatle, što kopija poznatog Hrabrovog traktata *О ѡисменехъ* (Jagić, *Разсуждение* p. 297.) učinjena u 13. ili 14. stolj. (*ibidem*, p. 303—5) upotrebljava *народъ словеньскѡи*, ali *кнѡга блѡгарска*. И *лиѡуриѡа словенска* i *блѡгарска* su sinonimi: Kako su Arnauti i Rumuni upoznali bugarske Slovene još prije 10. stolj., oni naziv *Blāgarinъ* upće ne poznaju za Slovene.

³⁾ Za kajkavce Hrvate upotrebljavaju naziv *Slovinac* Frankopan (a. 1526) i Belostenec, upor. *ČSJFKZ* VII., 18 sl. i Mažuranić, *Prinosi*, 1330 s. v. *slověnin*. Adj. *slovinski* za *slovenski* (= *slavonski*) u potrebi je n. pr. g. 1484. Na srp.-hrv. i slovenačkoj teritoriji imade i adjektiva izvedenih s pomoću sufiksa -ju od *Slověninū*: *Slovenj-gradec* = *Windisch-Grätz* (deklinuje se samo drugi dio: v *Slovenjgradcu*), *Slovenski* ili *Slovenji Plajberk*, možda i u *Slun̄* < *Slovin̄* (?) potvrđen od g. 1492. v *gradu našem Sluni* (Šurmin, *Hrv. Sp.*, 361). Glede mogućnosti, da se je *Slun̄* zvao *Slovin̄*, kako je mislio Trnski po svoj prilici radi patriotizma, upor. Modestin, *Narodna enciklopedija* s. v. Ali ako je i glasio *Slovin̄*, moguće je da je to adjektiv od veoma raširenoga našega imena u staro doba *Slovin̄a*. Nikako ne mislim, da bi na osnovu ovoga imena valjalo tumačiti ime karske visoravn̄i,

dalje derivacije sa *-bc*. Na rijeci Meduna blizu Pordenone (upor. Niederle, *Ss.*, II., 2., p. 352 karta) nalazimo n. pr. ime mjesta u furlanskom pluralu *Sclavons*.⁴⁾ Očito se ovo ime odnosi na nekadašnje Slovence ovoga kraja. Ne treba da spominjem noviji talijanski naziv *sloveno*,⁵⁾ koji je neologizam, niti njem. *Slo-*

koja se nalazi jugozapadno od Hrbljine i istočno od sredine Glamočkoga Polja. Ova se visoravan zove prema vrhovima: *Veliki Slovin* (1669 m.) i *Mali Slovin* (1536). Nemamo nikakvih potvrda, da današnje *-n* stoji mjesto starijega *-ñ*. A pored toga imade se računati i sa mogućnošću, da naziv *Slovin* stoji u vezi sa nazivom druge karsne visoravni, koja je u blizini: *Slovič*. Adjektiv *slovenji* nalazi se danas u Koruškoj, Štajerskoj, i u Goričkoj, upor. Ramovš *I. c.* Kao adjektiv srednjega roda dolazi sam bez apelativa *selo* kao ime mjesta (*Slovinje*) u Staroj Srbiji. Nada sve je pak od interesa opaziti, da se stara Slavonija oko Zagreba, dakle današnja Hrvatska, zove u adj. sr. roda baš onako kako Slovenci običavaju praviti imena zemalja (*Hrvaško*, *Koroško* i t. d., za Žumberak upor. *AfsiPh.*, XXXIII., 349. bilj. 1): *Slovinje* (= *biškopu Hrvatom i Slovinju*, cit. kod Mažuranića, p. 1330., gdje ima i netačnosti, tako, kad veli, da acc. pl. u *čes Slovine i Hrvate* može biti i *Slovinje*). Gen. sg. *Словиние* g. 1543. i *Slovinia* a. 1541. (Kukuljević, *Acta croatica*, p. 241, 243) sadrži lat. sufiks *-ia* kao i današnje *Srbija*, *Slovenija*, *Rusija* i t. d. Vrlo je vjerojatno, da je na ovaj način bio latiniziran prvotni adj. sr., koji je služio kao imenica za oznaku zemlje: *Slovinie* > *Slovinia*. Od ovoga hrvatskoga latinizma nastao je mađarski oblik *Slavonia* (upor. *Zagrabia*, mađ.-lat. oblik), koji je došao u sveopću upotrebu nesamo u slovenskim nego i u svim neslovenskim jezicima. Upor. lat. dodatak *-ia* na slov. izvedenice na *-én* kod Rumuna: od *Muntean* imamo *Muntenie* kao ime zemlje, od *Oltean* *Oltenie*.

⁴⁾ G. B. Della Porta, *Toponomastica storica della città e del comune di Udine* (1928) bilježi na str. 216. jedan trg u Videmu (Udine) *Plazze dei Sclàs* ili *Sclavons*, nazvat radi toga tako, što je u gostinju sv. Jeronima, koji se nalazio na tom trgu, bilo sjedište bratovštine „degli Schiavi o Schiavoni“. Iz istoga djela bilježim iz g. 1589. „pratum vocatum del *sclaugnat*“ kod Cussignacco, gdje se očito radi o ličnom imenu izvedenom od slovenačkog narodnog s pomoću *-attus* (cf. Meyer Lübke, *Rom. Gram.*, II. § 506). Ovo bi moglo biti „Suffixtausch“ za *-ec* u *Slovenec*. Ali valja istaći, da mletački Slovenci (prema Ramovšu *I. c.*) ne poznaju raširenoga oblika *Slovenec*.

⁵⁾ O odnosu sufiksa *-icco*, *-esco* u adjektivima furl. *sclavonicco*, mlet.-tal. *schiavenesco*, koji dolaze u imenima mjesta (upor. Niederle, *ss.*, II., 2, p. 343), spram *-bc* u *Slovenec* nijesam još na čistu. Posljednji je došao, izgleda, na *Schiavone* prema *tedesço* (upor. Meyer-Lübke, *Rom. Gram.*, II, § 520) i po svoj prilici nije ni u kakvoj vezi sa slov. *-bc*. Ne radi se, dakle, ni o kakvoj promjeni sufiksa. Ali se može raditi o takovoj promjeni u furlanskom adjektivu, jer za sufiks *-iccus* ima potvrda u retoromanskom (upor. *o. c.*, § 449). I ovdje je ista pojava kao i u tal. *Schiavone*, gdje je *-én* > *on* (upor. *Mélanges Thomas*, p. 414. sl.) bio identificiran sa lat. sufiksom *-one*, premda je to zapravo casus obliquus od nom. *Sclavus*. Furlanski je naziv za Slovence, kako me izvješćuje, dr. J. Koštial, danas samo m. sg. *sklaf*, pl. *sklaš*, f. sg. *skláva*, pl. *sklávís*.

vene, slovenisch,⁶⁾ koji su također noviji nadomjesci za *Wenden, windisch*.

Treći je slučaj na krajnjem sjeveru kod *Slovinaca* (polj. *Stowienicy*) na ušću Visle između delte i Ľebskoga jezera (njem. *Slovinzen, slovinzisch*), posljednjih ostataka Slovena u Pomorju⁷⁾ (Pommern, Pomerania): *Slóvjinc* u značenju „evangelisch-slavisch“.

*

Od paralela valja navesti prije svega onu nepotpunu, koju nalazimo u riječi *Slovák*, gdje je čitav sufiks -*ěninž* nadomješten drugim sufiksom, koji služi za pravljenje etnika, sa -*ako*, a nalazimo ga n. pr. u *Pražák, Hanák, Prušák* i t. d., uza sve što se prvotni sufiks -*ěn-* sačuvao i u češkom i u slovačkom femininu i adjektivu *Slovenka, slovenský, Slovensko*, dakako prema slovačkoj, a ne češkoj fonetici.

Za tim treba navesti *Poljak*, gdje je prvotno -*janinž* nadomješteno istim sufiksom kao i u *Slovák. Poljaninž, Poljane* (Nestor) je osnovica i njemačkome *Pole* i srednjo-latinskome *Pol(j)anus-Polenus-Polonus*.⁸⁾

Za konglutinat -*ěn + -bc* nalazimo, međutim, bolju paralelu u srp.-hrv. i slovenačkim dialektima u drugom veoma raširenom konglutinatu -*jan + -bc > -janac, -janec*, koji se nalazi u kteticima od imena mjesta i u prezimenima, koja nastadoše od ktetika: *Piročanac, Rovišćanec, Bednjanec, Sesvečanec, Krašićanac*⁹⁾ i t. d. od *Pirot, Rovišće*,

⁶⁾ i mjesto *ž*, koji se nalazi u lat. nazivu *Sclavinia* za današnju Slovenačku, osniva se na njemačkom Brechungu *e-i > i-i* kao i u *windisch*. Upor. *slovinzisch* na sjeveru i bilješku br. 7. Ovo *i* nije isto što i *i* za *ž* u bizantinskim grafijama, gdje imamo iznajprije zamjenu sufiksa -*ěn* grčkim ktetičkim -*ηνός* u *λαμπλακηνός*, *Κυξικνός* i t. d. Za tim se ovo *η* čita na novogrčki *i* (*Σθ(κ)λαβίνοι Σκλαβίνοι*) i opet nastaje zamjena sufiksa, ovaj puta sa nenaglašenim -*ινος*, kojim se označuje boja: *Σθλ.αβίνοι, Σκλαβινοί*. Ovaj posljednji oblik nije nikako učen, nego je morao postojati i u narodu, jer je došao u upotrebu i među Arnauts: *Škinike* < *Σκλαβινικά* (arnautski naziv za Mačedoniju i Bugarsku).

⁷⁾ Niederle, Ss., III., 179. O imenu potvrđenom od g. 1586. upor. Lorentz, *AfslPh.*, p. 70. i *Slovinische Gram.*, p. 2. Čudno je, što Česi zovu danas Slovence *Slovinci* ikavskim nazivom, koji je potvrđen za kajkavce Hrvate, ne za Slovence.

⁸⁾ Filljacija ovih oblika nije mi sasvim jasna. *Polanus* ie, očito, latinizacija domaćega naziva, a *Polenus* njemačkoga oblika, dok mi je -*onus*, mjesto -*anus*, -*enus* posve nejasno. Upor. data kod Niederle, Ss., III., p. 219. Nehring, *AfslPh* III, p- 463—7, Jagić, *ibidem*, VI, 140.

⁹⁾ Potpunog popisa ovakovih izvedenica iz naših dialekata jošte nema. O geografskoj arei i areama, prema tome, jošte se ne može govoriti. Zabilježiti ipak treba činjenicu, da se ovakovo sufiksarno -(j)an- osjećalo katkad kao pleonazam, pa se ispuštalo upravo onako kao -*ica* ispred -*isk* (upor. *Rad*, knj. 222. i p. 126. sl.): upor. *buški*, adj. od *Bužani*. Na ovaj način treba tumačiti današnj,

Rednja, Sesvete, Krašić, i t. d. Ovdje je potpun identitet između sufiksa *-ěn + -bc* u *Slovenec* i *-jan + -bc* i ovim kleticima.

Paralela za ovakovo „pleonastičko“ dodavanje sufiksa nije teško naći. Lijepu nam paralelu za to pruža, također i riječ *kùmek*, koji upotrebljava kajkavac građanin (u Zagrebu, Varaždinu, Jaski, i t. d.), da označi seljaka uopće. Dodatak sufiksa *-bks > -ek* potječe odatle, što se za seljakinju hipokoristički govori *kùmica*. Da dobije sufiks *-ica* paralelu u muškom rodu, pleonastički je dodat *-ek*. Obje izvedenice, i *kùmek* i *kùmica* zadržale ipak afektivnu vrijednost. To su riječi od mila, koje se ne upotrebljavaju onda, kad građanin grdi seljaka ili kad mu se ruga. Vidi se, dakle, da ovo pleonastičko dodavanje imade i afektivnu funkciju.

Mjesto *kum*, *kuma* upotrebljavaju se ove izvedenice i radi toga što su simpleksi rezervisani za značenje duhovnoga srodstva (cognatio spiritualis). Sufiksi, dakle, označuju i sematičnu diferencijaciju. Naziv sam *kum* generalizirao je građanin za seljaka radi sociologičkih razloga. Kod seljaka, naime, mnogo veću ulogu igra *kumstvo*, negoli kod građanina.

*

Zašto je u gornjim slučajevima nastao gubitak 1. od *-inž*, 2. od *-janinž*, *-ėninž*, koji je ranije nadomješten 1. sa *-bc*, 2. sa *-āk*? Vondrák, *Vergl. slav. Gram.*, 1², p. 542., 611. bilj. konstatira samo ovu pojavu riječima: „Im Westslav. wurde das Suff. dann häufig von *-ak* verdrängt“ i daje kao primjere *Krakowianin > Krakowiak*, *Stowianin > Stowak*, *Polanie* (15 st.) *> Polak*. Ne tumači, dakle, nikako ovih pojava. To je po svoj prilici radi toga, što se u današnjoj lingvistici veoma rado operiše floskulama kao „Suffixtausch i t. d.“ i misli se, da je takvim konstacijama dano već tumačenje. U redovima, što slijede, ja ću pokušati da dam pravo tumačenje pojave. Koga ne zadovoljava, neka nađe bolje. Dok se floskule kao „Suffixtausch, Analogie, Suffixverkennung i t. d.“ upotrebljavaju kao brahilogija, dobre su. Samo se ne smije misliti, da je s njima sve objašnjeno.

naš ethnicum *Korošec* = *Kòrušac* (*Ak. Rj.*, V., p. 349) prema ispravnome *Korutanac* (*ibidem*, p. 350) < *carantanus* prema a. 811 *Karantana provincia*, a. 860 *ad Carantanam* (v. za potvrde Pirchegger, *Die slav. ON in Mürzgebiet*, p. 107, br. 399). U adjektivnoj je izvedenici ispušten sufiks *-an* kao i u *buški*: *Korpt'vsko > Koroško* (Ramovš, *Hist. gr.*, II., 262). U supstantiviranom adjektivu odatle **Koroščec > Korošec* imamo istu pojavu kao u imenima *-ščak > -šek* (upor. Ramovš, *Hist. gram.*, § 170., 171.).

Gubitak od *-inž* nije teško protumačiti. Dogodio se je u recentnije doba na golemoj teritoriji zapadno-slovenskih jezika, u zapadnim srp.-hrv. dialektima i u slovenačkom kao i u česko-slovačkim, dijelom u poljskim, lužičko-srpskim i u „slovinačkom“¹⁰⁾. Ovaj je gubitak skrivio ponajprije t. zv. „Systemzwang“. Sufiks *-inž* bio je naime ograničen samo na singular. U pluralu ga nije bilo. Za jezičnu je svijest morao postati suvišan, jer je individuum dovoljno označen i sa samim singularom.

U mome dialektu u Jurkovu Selu veli se u sg. *Turčîn*, a u pluralu *Turčîni*^{10a)}. Analogija je ovdje provedena u drugom pravcu, negoli n. pr. u českom *Slovan*, gdje je sing. napravljen prema pl. *Slované*. *Turčîn* je u Jurkovu Selu posuđenica iz okolnih štokavsko-ijekavskih dialekata. Kako za sufiks *-in* jezična svijest mojih sumješтана nije više vezala predodžbu individua, nego samo predodžbu imena naroda, kojemu je pridodan, jasno je, da se je morao zadržati i u pluralu.

Drugi je jak neprijatelj sufiksa *-inž* bila mocija. On je ograničen samo na oznaku muškoga individua: *graždaninž*. Za oznaku ženskoga individua služi, odkad se zna za slov. jezike, pored ostalih sufiksa još *-bka*. Ovaj se sufiks deklinuje nesamo u sg., nego i u dualu i u pl. On ne pozna nikakvih raširivanja pred sobom. „Systemzwang“ mogao je, dakle, ukloniti raširivanje sufiksa *-žn-* sa sufiksom *-inž* i po analogiji izvedenica sa sufiksom *-bka*. Za jezičnu su svijest muški i ženski individui dovoljno jasno označeni sa, recimo, *vārðšćan*, *vārðšćanka*, da spomenem samo primjer iz Jurkova Sela.

Treći je neprijatelj sufiksa *-inž* bila derivacija. U adjektivnim se izvedenicama on nikako ne pojavljuje: *slovenski*, *slovinski*, upravo kao ni u *građanski* i t. d. „Systemzwang“ je i s ove strane dobio potporu.

Nije, dakle, nikakvo čudo, da je propao, kad je za jezičnu svijest i onako postao suvišan.

*

Zašto je ipak došlo do nadomještanja sufiksom *-bc*?

Kad bi se u ovoj čestoj pojavi radilo samo o logičkoj svijesti, onda bi kod Slovenaca i kod Slovinaca morali postojati oblici bez

¹⁰⁾ Upor. Vondrák, *Vgl. sl. Gram.*, 2. izd., sv. I, § 496—7.

^{10a)} Upor. isto tako *Rûsin*, *Rusini* (Broz-Iveković, *Hrv. Rj.*, II, p. 362), gdje je *-inž* generaliziran i u pluralu, jer je postao konstitutivan elemenat imena i jer se je zaboravilo, da ovaj sufiks izražava individuum iz neke narodne cjeline.

-bc, kao što postoji kod Čeha *Slovan*, koji je za jezičnu svijest potpuno jasan. Sa dodatkom -bc jasnoća zaista nije ništa dobila. Princip jasnoće, koji doista vlada u mnogim slučajevima jezičnoga razvoja, nije ovdje po srijedi.

A da koji je to onda drugi princip?

Kako sufiksi -*ėninė*, -*janinė*, -*ėnbka*, -*janėbka* označuju onaj dio pojmova, gdje je neophodno potrebno razlikovati muške i ženske individue, jasno je, da će mocija biti na djelu kod novih kreacija od ovih sufiksa upravo onako, kako je bila na djelu kod razaranja, t. j. kod gubitka sufiksa -*inė*.

Za oznaku ženskih individua imademo, u glavnome, dva sufiksa istoga postanja: ^{10b}) -*ica* -*bka*, ne uzimajući za sada u obzir drugi srp.-hrv. konglutinat -*kinja* < *ėk* + *yńi* (< *y* + *ńi*, Zubaty, *Afsl Ph.*, XXV., p. 355—65) u tipu *Dùbròvėanin* — *Dubròvkinja*, *Srbın* — *Srpkinja* ^{10c}) i t. d. (upor. Maretić, *Gram. i stil* § 339e). Ova dva ženska sufiksa imaju svoje korespodente za muški rod. Sufiksu -*ica* odgovara u muškome rodu ili -*bc* ili nula: *Krańac* — *Krańica* pored *Hrvat* ^{10d}) — *Hrvatica*.

U oba se slučaja radi zapravo o istom *ko* - sufiksu samo sa različitim vokalizacijom. Prema „zakonu“ treće palatalizacij postao je *c* od *ko* poslije *ė* isto kao i poslije *i*. U drugom slučaju je ova t. zv. treća palatalizacija djelovala samo u muškom rodu, a nije djelovala u ženskom.

^{10b}) Držim naime, da su ovo dva sasvim identična sufiksa, gdje -*ika* > *ica* odgovara trećoj palatalizaciji, koja ni u srpsko-hrv. dialektima nije bila generisana, već je dozvoljen promiskuitet (up. *mĩkati* - *mĩcati* u Jurkovu Selu). Kod palatalnog poluglasa -*ė* mogao je spriječiti palatalizaciju idući tamniji vokal: -*ėkė* = *ėka*. Kod *i* kao jačeg i punog palatalnog vokala *a* nije imao tolike snage, da bi mogao spriječiti palatalizaciju.

^{10c}) Postanje ovoga konglutinata zasada mi je još prilično nejasno. Izgleda, da je nastao iz više razloga. Jedan je n. pr. potreba supstantiviranja adjektiva ž. r. i semantičke diferencijacije između adjektiva i imenice. Tako za rusko *Русская* „Russin“ kažemo danas *Ruskinja* očito radi toga: 1) da bi supstantivirali adjektiv f. g. *ruska* (žena, zemlja, država i t. d.), 2) da bi se učinila morfološka varijacija za adjektiv i imenicu. Ali se ima uzeti i analogička tendencija, t. zv. Systemzwang, da bi se konsonant *k*, koji je karakterističan za muški rod, sačuvao i u ženskom. Tako imamo u Jurkovu Selu za m. *težāk* „nadničar“ f. *težākĩna* „Tagelöhnerin“ kao i u *seljākĩnja*. Upor. još i bilj. 24. Iz ovakvih slučajeva analogički se prenašao na ostale slučajeve, gdje imamo -*bka* za izražavanje ženskoga roda.

^{10d}) Analogno mociji *Krańac* — *Krańica* imalo bi i ovo ime dobiti -*bc* u muškome rodu. I zaista nalazimo u Stulićevu rječniku *Hrvatac*. Ali *Ak. Rj.*, III., p. 713. kaže za ovaj oblik, da je nepouzdan. Međutim mora se ipak reći, da je postojao, jer imamo u Dalmaciji ime mjesta *Ervace*.

-*bc* i -*bka* su potpuno identični sufiksi, veoma sposobni za izražavanje mocije. Princip variacije, koji stvara u jeziku ekspresivne i za život sposobne oblike, bio je u ovom slučaju jači od t. zv. treće palatalizacije.

Mocioni je paralelizam m. -*bc*: f.-*bka* započeo svoje djelovanje u jezicima, gdje je „Systemzwang“ ubio -*in̄*. Svađje, gdje je postojao femininum na -*bka*, stvorio je „Systemzwang“ novi maskulinum na -*bc*, sve ako za logičnu jezičnu svijest i nije bila potrebna ova reforma. Tako nastade od f. *Slověnbka* novi m. *Slověnbcb*, kao što nastade od *Krašičánka*, *Jaskánka*, *Vīvđdinka* i t. d. u jurkovoseoskom dialektu *Krašičānāc*, *Jaskānāc*, *Vīvđdinac* i t. d.

Ovdje je ženski „Systemzwang“ bio jači negoli kod Čeha, gdje logična svijest nije dopustila nikakovih reformi: *Slovan* — *Slovanka*, po svoj prilici radi toga, što je u ovom jeziku veoma rašireno stvaranje ksetika i etnika s pomoću sufiksa -*āk*.¹¹⁾

Kako se s vremenom razvija potreba za izražavanje paralelne mocije s pomoću sufiksa, i to ponajprije za jedan rod, a onda ovaj povlači za sobom paralelni sufiks i za drugi rod, uza sve što sa gledišta logike ovo posljednje i ne bi bilo potrebno, vidi se najbolje u riječi *mūž*, koja je u kajkavskom dialektu dobila značenje „kmeta, seljaka“ (cf. *Ak. Rj.*, VII., p. 188), analogno grčkoj riječi μέροψ, koja u srednjegrčkome znači kmeta. U ovom se značenju upotrebljava *muž* i danas u kajkavskom saobraćajnom govoru bez ikakova sufiksa. Ako se hoće da izrazi femininum odatle, upotrebljava se sufiks, -*ača*: *mužāča* (cf. *Ak. Rj.*, I. c.). Ovaj je oblik općenito prodro u kajkavski govor. Paralelni sufiks -*āk* za izražavanje muškarca nije općenito prodro. Potvrdu za *mužāk**) u značenju „kmeta, seljaka, pāura“ iz bivše provincijalne Hrvatske, za razliku od graničara, imam samo iz Žumberka. Oblik mora da je i drugdje raširen, jer je Jambrešić zabilježio ženski rod odatle: *mužakinja* (*Ak. Rj.*, I. c.).

U ruskome, kako se zna, ova je riječ dobila isto značenje kao i u kajkavskome: *мышѣкъ*. Ali ovdje sufiks -*ik̄* nije bio dodan iz istoga razloga kao i -*āk* u kajkavskome, jer nema korespondencije za femininum, nego se tvori od maskulina *мышѣчка*. Ovdje je -*ik̄*

¹¹⁾ Kako u češkome postoji između *an* i *āk* promiskuitet, dobiva *āk* stilističku vrijednost. On postaje sufiks za pejorativna ksetika, upor. Vondrák o. c., p. 543 za *Videňák* i *Videňan*.

*) Od riječi *seljak*, težak prelazi ovaj sufiks na adjektiv *prost̄* > madž. *paraszt* „seljak“ (odatle u Vojvodini *pěrasnik*), gdje služi za supstantiviranje: *prostāk* m. *prostāča*, kajkavski gradski izraz za „neotěsanca, čovjekabez društvenih gradskih manira“.

bio radi toga pridodan, da bi se izrazila semantična diferencijacija za *мужъ* u značenju 1. masculus, 2. glebae adscriptus.

Da je ovo tumačenje jedino ispravno, dokazuje upoređenje s *Poljak*. Od feminina *Polka*¹²⁾ stvoren je novi maskulinum ne s pomoću poluvokala *b* kao u slučaju *Slověnbъ* : *Slověnbka* nego s pomoću vokala *ā* : *Polák*, analogno varijaciji vokala u mociji - *ъcb* : *ica*.

I ova poljska reforma dogodila se na osnovu gubitka sufiksa - *ja-ninъ* isto onako kao reforma *Slověnbъ* : *Slověnbka* što nastade na ruševinama sufiksa - *inъ*. Gubitak toga sufiksa nastao je u derivacijama. Na osnovu principa štednje ekspresivnih sredstava u slovenskim se jezicima često događa, da prvotne izvedenice gube u daljim svojim izvedenicama svoj prvi sufiks. Tako je od *Toplica* nastalo novo ime *Topusko*¹³⁾, od *Polešovice* je adjektiv *Polešovský*, a od *Poljaninъ* : *polski*, *Polska*. Od *polski*, *Polska* nastade opet nova mocija *Polak*, *Polka*.

Ova je mocija daleko mlađa od starih njemačko-poljskih veza, jer, kako rekosmo, osnovica je njemačkome *Pole* i srednjevjekovnom lat. *Polanus* = *Polonus* ne *Poljak*, nego *Poljanin*. Talijani saznadoše za Poljake istom u novoj mociji: tal. adjektiv i imenica *polacco*. Na istoj se mociji osniva i židovsko prezime *Pollak*.

Sa mocijom *Slovák* pl. *Slovaci*, f. *Slovenka*, adj. *slovenský*¹⁴⁾ ne možemo doduše da kontrolišemo gornje tumačenje. Jedino što se može pod izvjesno kazati, jest to, da je i ova inovacija kao i *Poljanin* : *Poljak* vrlo mlada. Ona se dade potvrditi istom od 14. stoljeća.

*

Kako se vidi iz f. *Slovenka* i iz adj. *slovenský*, evidentno je, da je ovdje zamijenio sufiks - *ěninъ* drugi sufiks - *āk* samo u muškome rodu i da se, prema tome, ovdje ne može raditi o istom slučaju kao u *Slověnbъ* i *Poljak*. Mocija nije prouzročila ovu inovaciju. Mora se tražiti drugi faktor. Koji?

Prije nego pristupimo rješenju ovoga problema, valja učiniti neke konstatacije. Prije svega valja istaknuti, da se je ova inovacija dogodila na teritoriji, gdje *ъ* daje *a*. *Slověninъ* je ovdje dao prema tome *Slovan*. To je jedno.

Za tim valja konstatovati, da se je slična promjena dogodila i kod još jednoga susjeda Čeha, a to je kod *Slězane*¹⁵⁾, koji se od IX. do XI.

¹²⁾ Kao ime plesa ova je riječ postala internacionalna.

¹³⁾ *Nastavni Vjesnik*, XXI, p. 242; *Rad*, knj. 222., p. 126 sl.

¹⁴⁾ Niederle, Ss., III, p. 211 sl.

¹⁵⁾ Niederle, Ss., III, p. 221 sl.

stoljeća zovu ili sa čistim slovenskim sufiksom *Sleenzane*, *Zlazane* ili je ovaj slovenski sufiks latiniziran prema tipu *-ensis*: *Silensi*, *Cilensi*. Pored *Slęzaninŕ* > *Slezan* kaže se č. danas i *Slezák*, osobito u prezimenima polj. samo *Ślązak*. I ovdje je *-janinŕ* > *-an* nadomješten sa *-ák* radi toga, što radi principa ekonomije ekspresivnih sredstava u daljoj izvedenici iščezava *-janinŕ*: *slezský* = p. *śląski*, *Slezsko* = p. *Śląsk*.

Ovaj se potonji naziv zemlje prevodi na latinski na taj način, što se slov. sufiks *-bŕsko* zamjenjuje latinskim nenaglašenim *-ia*, koji služi za tvorenje imena zemalja: regio *zlezi(ensis)*, *Zlesia* = *Slezia* ili *Silezia* sa svarabhaktičkim vokalom *i* za olakšanje izgovora konsonantske grupe *sl*. Od novolatinskoga *Slesia* nastade njemačko *Schlesien* kao i od *Serbia*, *Bulgaria* - *Serbien*, *Bulgarien* i t. d.

Pored ovih lingvističkih činjenica valja istaći i sociologičku. Susjedi Slovaka *Moravane*¹⁶⁾ sačuvali su u ispravnom stanju sufiks *-janinŕ* i nijesu ga zamijenili sa *-ák*, inače vrlo običnim sufiksom u njihovim etnicima: *Hanák*, *Hanáček* i t. d., a zamijenili su ga u *Slovan* > *Slovák*. Zašto?

U Moravaca kao naroda, koji je zapadniji od Slovaka, mogla se poroditi u danom momentu¹⁷⁾ po prilici onakova iluzija kao danas kod Hrvata u odnošaju spram Srba. Hrvati se drže kulturnijima od Srba i tu svoju veću „kulturu“ veoma rado ističu svakom zgodom i često na svoju štetu. Da razlike u religiji ovakove iluzije hrane i pojačavaju, ne treba posebice isticati. „Političari“ su u posljednje vrijeme govorili čak o dva različita svijeta i mentaliteta. Ova iluzija kulturne superionosti našla je kod njih svoj izraz i u jeziku. Hrvati u običnom govoru daleko radije upotrebljavaju pogrdan izraz *Vlah* za Srbina, nego li Srbin, koji je izraz čisto narodan. To je doduše žalosno, ali je tako. Lingvistika kao nauka ima da računa i s ovakim faktima, jer se iluzije veoma često odražavaju u tvorbi riječi.

Sličan osjećaj kod Moravana dao je povoda promjeni sufiksa u *Slovan* > *Slovák*. Kako je *Slovak* bio smatran za nešto niže od Moravana, našao je taj osjećaj svoj izraz u sufiksu *-ák*, koji ima i pejo-

¹⁶⁾ Latinizovano već g. 822. legati *Marvanorum* kod Einharda. Glede čestog latinizovanja sufiksa *-janinŕ* sa lat. *-anus* upor. *Rad*, knj. 224, br. 27, 29, 75, 80, 90, 94, 110, 145; J Φ., VI. p. 66, 73, 82. Ostale veoma čudne oblike latinske za *Moravan* v. kod Niederlea, Ss., III., p. 210. Filijaciju će im trebati ustanoviti. *Morav(b)i* = Μωράβιοι osnivaju se kao i Σέρβιοι, Ζαχλούριοι kod Konstantina na slov. lokativu **Moravahŕ* (upor. поганьскъ книжь сѣди къ Виесѣхъ od *Vislane* u životu sv. Metodija, *Starohrv. Prosvjeta*, I., p. 185.).

¹⁷⁾ Za ovu misao nemam striktnih dokaza.

rativno značenje (upor. Vondrák, Vgl. sl. Gr. I², p. 543.) kao u *da-rebák, hudák*.

Pored toga ne smije se smetnuti s uma, da su Slovaci oduvijek živjeli ponajviše kao siromašni seljaci. Njihovi gradovi bili su već rano puni Nijemaca. Oni uopće nijesu dolazili u račun kao gradsko pučanstvo¹⁸). Nije stoga čudo, što je ovdje mocija *Slověninъ - Slověnka* bila reformirana prema tipu *sedlák* = slov. *sedliak* — *sedlanka* u *Slovák* — *Slovenka*.

Ovu posljednju tvrdnju možemo verificirati drugim opažanjem kod riječi *sedlák*. Kao što se od ove riječi pravi deminutiv *sedláček*¹⁹), koji je veoma često česko prezime, tako imamo već od 15. stoljeća i deminutiv *Slowaczek* (a. 1495.)

Ovo je potonje tumačenje vrlo važno s metodologičkog gledišta. Ono nam naime veli, da lingvističke inovacije nastaju nesamo iz nutarnjo-lingvističkih razloga, kao n. pr. u *Slověncъ* (— *Slověnka*) što se dogodi inovacija radi lingvističke mocije, nego i radi vanjsko-lingvističkih faktora, radi sociologičkih razloga.

Kako je jezik sociologički fenomen upravo onako kao i druge sociologičke tvorbe, mora se uzeti, da svaka lingvistička inovacija odgovara stanovitom sociologičkom korelatu, sve ako se i ne može za svaki slučaj reći, da je povod za inovaciju došao baš iz sociologičkih motiva. Potražimo dakle sociologičku bazu za konglutinat *-ěn + -bc* odnosno *-jan + -bc*.

Ja je nalazim u sociološkoj strukturi našega sela. Kako to mislim, pokazaću na primjerima iz svoga rodnoga sela (Jurkovo Selo, gdje stanuju dijelom čakavci — ikavci²⁰) u Žumberku). U ovome selu postoji jedan strog i nepisan zakon, koji se bezizuzetno održava. I ja ga se još i danas držim, premda sam postao gospodin i odmakao od seoskoga načina života, kad god dođem u svoje selo, da provedem dio praznika. Taj je zakon u tome, da svaki mlađi mora zvati starijega susjeda krštenim imenom u hipokorističkom obliku na *-a* zajedno sa naslovom *strlc*. Kako se ovaj način upotrebljava ne samo onda, kad se govori s nekim drugim o tome susjedu, nego i

¹⁸) Upor. i njem. ime grada *Rosenberg*, koji se slovakizira u *Růžomberok*, dok se njem. naziv na madž. prosto prevodi *Rózsáhegy*.

¹⁹) Paralelizam, koji se često izražava u sufikslnim izvedenicama, često je vrlo značajan za grupe riječi, koje se stvaraju u našoj svijesti.

²⁰) Upor. *AfslPh.*, XXXII., 363—383, XXXIII., 338—375. G. Kelemina mi javlja, da Slovenci iz Kostanjevice zovu stanovnike Oštrca, Črnéče Vási, Vrtáče i Vrble *čačarje*, jer govore među sobom *ča*.

kad ga se dozivlje, razumljivo je, da je riječ *strīc* sačuvala vokativ: *strīče* (*Mīja, Pēra, Mīka, Jōža, Toma, Jūra, Pāval* i t. d.).

Isto tako svakoj starijoj udatoj susjedi moraju govoriti mlađi, bili oženjeni ili ne, *strīnka*, u vokativu *strīnko*²¹⁾, sa hipokoristikom na *-a* (*Māra, Mīla, Kāta* i t. d.).

Zašto se u oba slučaja upotrebljavaju baš hipokoristici na *-a*, i to imade svoj razlog. Tonalitet se hipokoristika u Jurkovu Selu još živo osjeća. Hipokoristici na *-a* odaju dignitet, poštovanje. Ozbiljni su. Drugi hipokoristici, koji se svršuju na *-e* (*Pēre, Māre, Jōže, Jüre, Kāte, Ane* i t. d.), imaju karakter tepanja i daju se djeci. Hipokoristici na *-če* pejorativne su prirode i uvredljivi. Daju se nevaljaloj djeci i odraslim ljudima, kad se o njima govori s prezirom (*Jōšče*,^{21a)} *Pērče, Katúnče, Mārče, Ānče*). Od svakog se krštenog imena mogu da tvore ove tri vrste hipokoristika, već prema namjeri onoga, koji govori.

Za naše je pitanje, međutim, od osobite važnosti činjenica, da se mjesto ozbiljnoga hipokoristika na *-a* kod žena uz titulu *strīnka* može u svakom slučaju upotrebiti ktetikum, koji označuje, odakle potječe udata žena. To se potjecanje izražava mocionim sufiksima *-ica*, *-bka*, koji se dodaju porodičnom imenu ili nadimku udate žene ili imenu sela, gdje se rodila.

Kako su žumberačka sela mahom familijska naselja, koja se razviše iz zadružnog sistema, ove su dvije kategorije u stvari isto, jer je ime sela u najviše slučajeva identično sa porodičnim imenom u pluralu.

Sufiks *-ica* dodaje se u ovim slučajevima. Udata žena, koja potječe iz familije s nadimkom *Regetāši*, zove se *štrīnka Regetašīca*, iz familije *Klepac*: *Klepčica*, *Kovači*: *Kovačica*, *Sokači*: *Sokačica*. U svim se ostalim slučajevima dodaje *-bka* na jednostavno ime: *Naosēl*: *Naosēlka*, *Balabān*: *Balabānka*, *Rēliči*: *Rēlička*, *Mīliči*: *Mīlička*, *Šīnkoviči*: *Šīnkovička*, *Vūkoviči*: *Vūkovička*, *Markušīči*: *Markušīčka*, *Zurētīči*: *Zurētīčka*, *Kōliči*: *Kōlička*, *Slobodnāki*: *Slobodnāčka*, *Rvatīn*: *Rvatīnka*, *Feletār*: *Feletārka*.

Ako se osnova svršuje na *-k*, *-g*, dodaje se *-bka* na genitiv plurala: *Bēđaki*: *Bēđakovka*, *Gōrniki*: *Gōrnikovka*, *B(e)rdiki*: *B(e)rdikōvka*, *Skōki*: *Skōkovka*, *Bēgi*: *Bēgovka*, *Jūreki*: *Jūrekovka*, *Rte*: *Rtōvka* (prema ovome i maskulinum *Rtōvāc*).

²¹⁾ O vokativu u Žumberku upor. *AfslPh.*, XXXIII., p. 339 sl. Kako vokativ izumire, vidi se odatle, što se u Jurkovu Selu još veli *strīnko*, dok u Milićima samo *strīnka* sa različitim akcentom prema nominativu *strīnka*.

^{21a)} Govori se i *Jošče*,

U jednom se slučaju raširuje osnova: *Žamarìje: Žamarínka* (prema ovome i maskulinum *Žamarínac*). Ovo je širenje dobiveno prema tipu *Kuvčìna* (selo i potok) *Kuvčínac: Kuvčínka*, zacijelo radi toga, što selo *Žamarìje* leži na potoku *Kupčini*, a selo *Kupčina* nije daleko od *Žamarìja*. Ali se ne smije smetnuti s uma, da je ovo isto širenje, koje imamo i u *Dalmatinac — Dalmàtínka*²²⁾. Ne mora da se radi o jednom lokalnom tipu kao *Kuvčínac — Kuvčínka*, koji se imituje (upor. *Maretić, Gram. i stil.* § 339a).

Ovaj način tvorbe kjetika za oznaku udate žene tako se uvriježio, da se prenio i na sam tituo. Prema mociji femininum od *stryj* sa sufiksom *-bna* ima da glasi *strìna*, upor. *ujna > ûna*. Ovako se obično i govori, kad je riječ samo o srodstvu; ali kad se upotrebljava kao službeni tituo za žensku, udatu susjedu, *strìna*²³⁾ se raširuje sa *-bka* i glasi samo *strínka*, vok. *strínko*.

Ovaj ženski sufiks *-bka* povlači za sobom i *stryj*, pa je i on dobio uslijed ove mocije muški mocioni sufiks *-bc: strîc*.

Ovaj oblik, jer je ekspresivniji od prvotnoga *stryj*, koji bi u ispravnom obliku *strî* sasvim ispaao iz naziva za srodstvo, kao što je *ùjac*, književno srp.-hrv. *ùjak*, imao je neobičnu sreću, blagodareći ovom faktu, i raširen je na velikoj teritoriji, dok za ženski oblik *strínka* nijesam zasada još u stanju da odredim geografsku areu.

Ono što se je dogodilo kod *strîc — strínka*, dogodilo se je kod *Slovènin* kod Slovenaca i kod Hrvata: *Slovenec — Slovenka, Slovinac — Slovinka*. Prema ovome tipu se stvara onda *Slavónac: Slàvònka, Bosánac: Bòsànka*²⁴⁾, *Hercegovac — Hèrcegòvka, Crnogorac — Crnogorka* i t. d.

Kod tipa *Hercegovac — Hercegovka*^{24a)} opažam gore spomenutu ekonomiju ekspresivnih sredstava: ispuštanje prvotnoga sufiksa *-ina* u

²²⁾ Ovdje je zapravo došao sufiks *-bc* na tal. *-ino*.

²³⁾ Štokavski je akcenat *strìna*. Kratki se silazni akcenat govori u Jurkovu Selu.

²⁴⁾ Masc. *Bòšnjàk* povlači za sobom promjenu mocionog sufiksa za fem *Bošnjàkinja*. Kako je konglutinat *-kinja* puniji od *-bka* i radi toga ekspresivniji, nije čudo, što se pleonastički prenosi i na slučajeve, gdje i sam *-bka* dostaje. Tako imamo za fem. od *Àrapin* pored *Àrapka* (*Ak. Rj.*, I., 100) još i *Àrapkinja*, za fem. od *trgovac* pored *trgòvka* i *trgòvkinja*, za fem. od *boljarin* pored *bòljàrka* i *bòljàrkinja* i t. d. Postoji čak i *Pèštankinja* „žena iz Pešte“, gdje su tri sraštena sufiksa.

^{24a)} Mora se naime uzeti, da je ovaj ethnicum izveden od *Hercegovina* = *zemlja hercegov*, a ne, kako na prvi pogled može da izgleda, da je *Hercegovac* supstantivirani adjektiv *hercegov*, jer bi ova riječ onda značila „hercegov čovjek“ a ne, „stanovnik Hercegovine“. Na posljednji se način kod nas obično tvore imena mjesta kao *Petrovac, Uroševac, Kragujevac* i t. d., a ne ethnica.

daljoj izvedenici. To isto opažamo i u Jurkovu Selu, gdje od *Vivōdīna*²⁵) (= *vojvodinā + bja*) imamo ispadanje sufiksa *-jb* u ktetičima: *Vivōdinac*, *Vivōdinka*. *strínka* *Vivōdinka* zvala se i *strínka Šāli(n)garka* prema familijском imenu.

Isto se ovo ispadanje vidi i u *Gorīnāc*: *Gorínka*, ktetici od *Gorīna*, selo, koje se službeno zove *Gorīna vās*, kao i u *Dolīnāc* — *Dolínka* od *dol(i)ni*.

- *bka* je, prema ovome, kao mocijoni ženski sufiks daleko jače zastupan negoli *-ica*. Sa muškim korelatom *-bc* > *-āc* nalazim ovaj posljednji u Jurkovu Selu samo u *Krāñāc*: *Krañica*. Inače sufiksu *-bka* odgovara *-bc* gotovo redovito kod sufiksa *-janinā*: *Krašičānāc*: *Krašičanka* (*Krāšīci*), *Mavličānāc* — *Mavličanka* (*Māvliči*, gornji dio župe Oštrc), *Pribičānāc* — *Pribičanka* (selo *Prībiči*).

Od ovakih je tipova stvoren novi sufiks *-ānāc*, koji ne aficira prethodni velar: *Jaskānāc* — *Jaskanka*. A postoji i čisti *-bc*: *-bka*, ako se u osnovi već nalazi *-an*: *Svetojānāc*: *Svetojanka* (*Svēta Jāna*.)

Čisti *-janinā* > *-an* rijedak je u Jurkovu Selu. Zabilježio sam ga u četiri slučaja: *vārōšćan* „građanin“, *Sošičan* — *Sošičanka* od *Sošice*, *Sōpoćan* — *Sōpoćanka* od *Sōpote*, *Prēkrīšćan*: *Prēkrīšćanka* od imena sela *Prēkrīže*, koje se službeno piše Prekrižje.

Kako se vidi, golema masa pokazuje konglutinat m. *-jan + bc*, f. *-jan + bka*, koji je nastao u sociologičkom milieu-u sela, gdje je valjalo upotrebljavati ktetika uz titulu udatih žena.

Kako žene u združnom životu igraju veoma važnu ulogu, nije čudo, što su ženski ktetici na *-bka* izazvali muški korelat na *-bc*. Iz seoskog milieu-a prenio se ovaj način tvorbe ktetika i etnika i na ostala naša narodna imena, koji prelaze teritoriju sela, a odnose se na čitave krajeve i zemlje.

Kako se je to događalo u pojedinostima, ima se još studirati u vezi sa sociologičkom konstitucijom našega sela. Opet jedan lijep primjer, kako se sociologija i lingvistika mogu naizmjenice da popunjuju.

*

Sa gledišta generalne (integralne) lingvistike²⁶) izlaze iz ove studije ovi zaključci:

²⁵) Postaje od adj. *vojvodina*, upor. Mažuranić, *Prinosi za hrv. pravno-povj. rječnik*, p. 1581, upor. č. *vévoda*.

²⁶) Integralnom lingvistikom zovem onu, koja pored historijske fonetike i poredbenog metoda upotrebljava za tumačenje jezičnih pojava sociološke, psihološke i druge stvarne momente kao ravnopravne internojezičnim razlozima. Kako sebi zamišljam dialektologiju osnovanu na ovim trim bazama, pokazaću u preradi moje studentske radnje *Mundartliches aus Žumberak, AfstFh.*, XXXII., p. 363—383, XXXIII., 333—375., koju već odavna spremam.

1. Pleonastičko dodavanje sufiksa nastaje u pojedinim slovenskim jezicima ponajprije iz potreba mocije. U jezicima, koji izražavaju „muško“ i „žensko“ ne sufiksima kao slovenski i drugi indo-evropski jezici, nego dodavanjem apelativa, koji znače „čovjek“ „žena“ (upor. madž. *magyar-ember*, *magyar-nő*, estonski *Vene-lane* „Rus“, *Vene-naine* „Ruskinja“ i t. d.), ovakovo je pleonastičko dodavanje nemoguće. Stoga i posuđenice, koje u ishodnim jezicima sadržavaju mocione sufikse, moraju ih da napuste u ovim jezicima. Tako u madž. *koma* služi za oba roda, dok u južnoslov. -*ъ*, -*a* u riječi *kumъ*, *kuma* izražuje potpuno jasno mociju.

2. Ovo pleonastičko dodavanje vrši se analoški na osnovu paralelizma, i to prema tipovima, gdje muškom sufiksu odgovara određeni ženski i obratno.

3. Ovaj pleonazam ima određenu sociologičku bazu.

4. On može da služi i za izražavanje afektivnosti (tip *kumek-kumica*), za supstantiviranje (tip: *Ruskinja*) i za semantičku diferencijaciju (tip: *mužača*).

Primjedba. Ad. p. 94. *Dùbrövcānin*, *Dùbrovčič* — *Dùprövka*, *Dùbrövkinja*, adj. *dùbrovački* nije izvedeno od *Dubrovnik*, nego od **Dubrova* ili **Dubrovo*. Današnja *Dubrava* u Poljicima (Dalm.) zvala se a. 1662. *Dubrova* za o mjeslo a. Upor. druga naša imena mjesta kao *Dubrovina*, *Dubrovica*, *Dubronica* (valjda za *Dubrovnica*). Sve u *Ak. Rj.*, II., 150. Upor. nadalje naziv *Dubrava* za *Dubrovnik* u dub ovačkoj pastoralu (*Ak. Rj.*, II., 848 cc). Kako je *Dubrovnik* supstantivirani adjektiv **dubrov* (upor. polj. adj. *dąbrowy*), mora se, na osnovu gore spomenutih kritika, zaključiti i, da je najprije postojao adjektiv kao ime mjesta, a istom kasnije da na nj došao sufiks -*nik*. Upor. *mitrovački*, adj; današnjega imena mjesta *Mitrovica*. Ovaj je potonji adjektiv načinjen u vrijeme, dok se mjesto zvalo *Dimitrovci* (upor. *JΦ*, III, p. 74). Da je supstantiviranje adjektiva u imenima mjesta mlada pojava, potvrđuje nam i car Konstantin (upor. *Starohrv. Prosvjeta*, n. s. I., p. 175., 178., 185.). O tome, kako je nastao konglutinet -*čanin* < *cb* + *janinъ*. drugom zgodom (upor. zasada *ČSJKZ*, Vil., 19.).